

УДК 372.881.1

Н. С. МОРГУНОВА

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНТЕРАКТИВНОЇ ДОШКИ SMART BOARD У ПРОЦЕСІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ

У статті розглянуто один з актуальних напрямів методики викладання української мови як іноземної – практична розробка, теоретичне обґрунтування і впровадження в навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій. Проаналізовано можливість оптимізації процесу мовної підготовки іноземних студентів на основному етапі навчання на прикладі використання на заняттях інтерактивної дошки SMART BOARD. Наведено приклади застосування SmartBoard на різних етапах заняття та при навчанні різними видами мовленнєвої діяльності (під час фонетичної та мовної зарядки, введення та відпрацювання лексики й мовних моделей, пояснення та відпрацювання граматичного матеріалу, аудіювання, читання текстів і навчання реферуванню). Висвітлено питання ефективності використання SMART BOARD для підвищення мотивації студентів.

Ключові слова: навчання іноземних студентів, інформаційно-комунікативні технології, інтерактивна дошка SMART BOARD, інтерактивні навчальні матеріали.

Новітні тенденції розвитку освіти вказують на головну мету навчання не як на “наповнення” студента багажем усіх необхідних теоретичних знань, а як на підготовку фахівців, здатних до безперервного вдосконалення професійних якостей, пошуку та реалізації нових креативних ідей вирішення поставлених завдань. Пошук шляхів підвищення якості навчального процесу, нових способів і методів навчання сьогодні пов’язують з орієнтаціями на можливість активного використання інформаційних технологій, комп’ютерної підтримки процесу навчання. Це зумовлено стрімкою інформатизацією суспільства, що знаходить відображення в особистісному, навчальному, професійному житті людини.

Саме тому одним із найважливіших і найінтенсивніших розвиваючих напрямів методики викладання української мови як іноземної сьогодні є практична розробка, теоретичне обґрунтування та впровадження в навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ). Сучасні інформаційні технології мають величезний потенціал для інтенсифікації процесу навчання мови, його індивідуалізації та орієнтації на реальну комунікацію, оскільки використання комп’ютерів на сьогодні є невід’ємною складовою навчального процесу, а “наявність мультимедійних комп’ютерів та підключення до Інтернету – стандартною вимогою до оснащення комп’ютерного класу для вивчення мови” [3, с. 7].

Впровадження ІКТ в освітній процес ґрунтується на інтегральній взаємодії особистісно-діяльного (Зимня, 1997; Леонтєв, 1981), контекстного (Вербицький, 2000), комунікативного (Бім, 1977; Пасов, 1985), соціокультурного (Тер-Мінасова, 2000; Гальскова, 2000) підходів до навчання. Теоретичні й прикладні аспекти навчання іноземних мов із застосуванням ІКТ досліджуються сьогодні в межах комп’ютерної лінгводидактики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає можливість виділити основні підходи до проблеми впровадження ІКТ у навчальний процес. На сучасному етапі вчені досліджують ергономіка та психолого-педагогічні питання комп'ютерного навчання (М. Аكوпова, Є. Енгланд, А. Мордвинов, Н. Тализіна), аналізують питання програмно-інформаційного забезпечення (В. І. Брановицька, В. Денінг, А. М. Довгялло, Є. С. Полат, М. Хазен), обговорюють власне лінгвометодичні й дидактичні питання створення та використання електронних ресурсів (Р. П. Піотровський, А. В. Зубов, Е. Л. Носенко, М.-М. Кеннінг).

Сьогодні пріоритет у викладанні української мови як іноземної віддається смарт-технологіям (Smart education). У полі зору дослідників перебувають такі методичні проблеми, як застосування комп'ютерних технологій у викладанні мови іноземцями (А. А. Атабекова), проектування смарт-підручника (С. С. Хромов), можливості застосування мобільних технологій у навчанні іноземної мови (Т.М. Гулая), web-quest як форма організації самостійної роботи учнів (І. С. Зеленецька) тощо. Таким чином, на сьогодні використання комп'ютерних технологій – не лише необхідна, а й обов'язкова складова процесу мовної підготовки іноземних студентів.

Впровадження ІКТ в освітній процес вимагає від викладача вміння роботи з комп'ютером для вирішення широкого кола завдань, наприклад: грамотного набору та оформлення тексту під час підготовки дидактичного матеріалу до заняття, складання ефективних мультимедійних презентацій, для пошуку інформації тощо. Для виконання цих завдань викладач повинен володіти не лише досвідом роботи з окремими програмними продуктами, а й високим рівнем комп'ютерної грамотності загалом.

Сучасні програмні продукти, призначені для навчання української мови як іноземної, за критерієм методичного призначення провідні фахівці в цій галузі (А. А. Атабекова, А. В. Лаврент'єв, Т. Л. Шапошникова) класифікують так:

- тематичні навчальні програми (елементи теорії і набір інтерактивних вправ з конкретної теми, діагностичний інструментарій);
- тестові системи (засоби інтерактивного контролю);
- мультимедійні лекційні демонстрації;
- електронні підручники (текстова, графічна, ілюстративна інформація, анімація, відео- та аудіоматеріали);
- віртуальні навчальні й дослідницькі лабораторії (набір експериментів з мультимедійними ресурсами та програмною обчислювальною частиною);
- комп'ютерні навчально-методичні комплекси (електронні підручники, мультимедіа й телекомунікаційні системи, навчально-методичні розробки [1, с. 70].

У процесі мовної підготовки іноземних студентів у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті успішно застосовують такі програмні продукти, як дистанційні курси з української мови як

іноземної, призначені для різних рівнів володіння мовою, тематичні навчальні й тестові програми, мультимедійні тематичні демонстрації. Активно працює лінгвокраїнознавчий інтернет-блог для іноземних студентів 1–4 курсів. Також розроблено й впроваджено в процес навчання комплекс методичних матеріалів для інтерактивної дошки.

Метою статті є аналіз можливостей оптимізації процесу навчання української мови як іноземної на основному етапі навчання за прикладом використання на заняттях інтерактивної дошки SMART BOARD.

Останніми роками найуніверсальнішим технічним засобом навчання стали електронні інтерактивні дошки. Інтерактивні дошки – це “ефективний спосіб впровадження електронного змісту навчального матеріалу й мультимедійних матеріалів у процес навчання, що забезпечує мотивацію учнів на активну плідну діяльність” [4, с. 124].

Інтерактивна дошка – це сенсорна поверхня (екран), що з’єднана з комп’ютером. Зображення з комп’ютера транслюється на дошку за допомогою проектора. Для початку роботи з дошкою достатньо торкнутися її поверхні пальцем або електронним олівцем. Для видалення інформації існує функція гумки. Завдяки створеному для SMART BOARD програмному забезпеченню на інтерактивній дошці можна працювати зі звичайними текстами, виводити аудіо- та відеоматеріали, звертатися до інтернет-ресурсів і виводити їх на дошку, робити записи від руки безпосередньо поверх відкритих документів, зберігати, друкувати, передавати інформацію факсом та електронною поштою.

Таким чином, інтерактивна дошка дає змогу викладачеві об’єднати три різних інструменти: екран для відображення інформації, звичайну маркерну дошку та інтерактивний монітор. Заздалегідь підготовлені тексти, таблиці, ілюстрації, картки, музика, тематичні відеофрагменти дають можливість ефективно презентувати матеріал, проводити заняття динамічно, використовуючи різні стилі навчання, розвивають творчу активність, інтерес до вивчення мови, що, в кінцевому підсумку, забезпечує ефективність його засвоєння.

Можливість анімації, переміщення об’єктів, зміна й виділення найбільш значущих елементів за допомогою кольору, шрифту дають змогу задіяти всі канали сприйняття інформації (візуальні, аудіальні, кінестетичні), що дає можливість підвищити ефективність процесу навчання. Основна перевага SMART BOARD полягає в наочності й інтерактивності.

SMART BOARD відкриває практично необмежені можливості для реалізації методичного та творчого потенціалу викладача. Інтерактивна дошка дає змогу здійснювати активне коментування матеріалу (виділення, уточнення, додавання інформації за допомогою електронних маркерів з можливістю змінити колір і товщину ліній), набір за допомогою віртуальної клавіатури будь-якого тексту завдання та його демонстрацію в режимі реального часу, збереження результатів в окремому файлі, одночасну роботу з текстом, графічним зображенням, відео- і аудіоматеріалами тощо. На одному слайді можна розмістити кілька кадрів заняття і простежити хід думки, повернувшись, за необхідності, до початку викладу або більш складного аспекту матеріалу заняття.

В інтерактивній дошці поєднані проєкційні технології з сенсорним пристроєм, тому така дошка не просто відображає те, що відбувається на комп'ютері, а й дає змогу управляти процесом презентації, вносити поправки й корективи, робити кольором позначки й коментарі, зберігати матеріали заняття для подальшого використання й редагування. До комп'ютера і, як наслідок, до інтерактивної дошки можуть бути підключені цифровий фотоапарат або відеокамера. І з усіма відображеними матеріалами можна продуктивно працювати під час заняття. Робота з інтерактивною дошкою стимулює розвиток розумової та творчої активності студентів і роботу всієї групи та значно економить навчальний час заняття, яке використовується на вирішення поставлених завдань.

Включення різних видів електронного зв'язку в навчальний курс на середньому й просунутому етапах навчання, як зазначає А. А. Атабекова, сприяє як розвитку власне мовної бази, так і розвиває комунікативну компетенцію учнів, у тому числі розвиває навички читання, письма, говоріння, аудіювання, перекладу; вдосконалює вміння брати участь у дискусії, формулювати й відстоювати свою точку зору; сприяє розвитку соціолінгвістичної та прагматичної компетенції [1, с. 122].

Як показує практика викладання української мови як іноземної, письмова мова є найскладнішим видом мовленнєвої діяльності і, відповідно, найменш привабливим для іноземних студентів. Використання SmartBoard як засобу формування комплексного візуально-тактильного робочого середовища дає змогу не лише створити сприятливий клімат в аудиторії, а й значно підвищити інтерес іноземних студентів до навчання наукової письмової мови.

Досвід роботи з інтерактивною дошкою викладачів кафедри мовної підготовки ХНАДУ дає змогу ефективно поєднувати її можливості та реалізацію дидактичних принципів новизни, наочності, комунікативної активності, інтерактивності, зворотного зв'язку, поєднання колективних, групових та індивідуальних форм роботи. Заздалегідь підготовлені тематичні тексти, навчальні й перевіірочні вправи, ілюстрації, аудіо- та відеоматеріали з певних лексико-граматичних тем служать опорою для введення або активізації матеріалу заняття, повторення й закріплення мовних моделей, вдосконалення навичок говоріння та сприйняття іншомовного мовлення на слух, контролю та самоконтролю знань.

Інтерактивна дошка застосовується викладачами кафедри на різних етапах заняття і при навчанні різним видам мовленнєвої діяльності. Можливості SmartBoard дають змогу використовувати її потенціал під час фонетичної та мовної зарядки, введення та відпрацювання лексики й мовних моделей, пояснення та відпрацювання граматичного матеріалу, аудіювання, читання текстів і навчання реферуванню.

Структура кожного заняття з використанням інтерактивної дошки, розробленого викладачами кафедри мовної підготовки на основі навчального посібника (В. Г. Дем'янової, Н. С. Моргунової) "Українська мова для

інженерів”, передбачає наявність певних елементів, які вирішують типові навчальні завдання в межах досліджуваної теми.

Так, під час презентації граматичного матеріалу використання різних кольорів використовується для акцентування уваги студентів до того чи іншого мовного явища. Застосування різнокольорових підкреслень допомагає виділити головне, загострити увагу на певному граматичному явищі, на вживанні потрібної форми слова й місцезнаходження його в реченні. Для розвитку мовної здогадки, надання студентам можливості самим зробити необхідні висновки, частина матеріалу може бути прихована за допомогою функції “Шторка”.

На етапі відпрацювання та закріплення граматичного матеріалу в режимі графіті використовуються завдання типу: “Знайдіть помилку”, “Приберіть зайве”, “Заповніть пропуски”, “Складіть схему”, різні види лінгвістичних ігор. Мовний матеріал також відпрацьовується в завданнях, спрямованих на закріплення навичок вживання таких лексико-граматичних конструкцій, властивих науковому стилю мовлення і загальнолітературній мові, таких, як складання або трансформація різних типів речень. Трансформаційні вправи припускають перемикання з однієї лексико-граматичної моделі на іншу, зміни конструкції відповідно до нового комунікативного завдання або ситуації спілкування. Наприклад: “Замініть підкреслені словосполучення дієсловами”, “Змініть речення, використовуючи конструкцію *“Що впливає на що”*”.

Обов’язковим елементом кожного заняття є базовий текст, що містить лексико-граматичні конструкції теми, що вивчається. Текст супроводжується лексичним мінімумом (посиланнями на значення слів, їх озвучуванням) та коментарями. Система передтекстових завдань для занять з використанням інтерактивної дошки зазвичай включає різні типи вправ, спрямованих на введення та відпрацювання лексичного та граматичного матеріалу на основі досліджуваних синтаксичних конструкцій (вираження кваліфікації особи, предмета, явища; характеристики предмета; вираження процесу, властивості та ін.). Це можуть бути завдання типу: “Розподіліть слова за групами”, “Розберіть слова за складами”, “Вилучте зайве слово”, “Знайдіть (підберіть) антоніми (синоніми)”, “Заповніть пропуски” тощо. Для розробки завдань такого типу використовується функція клонування.

Під час роботи з текстом з метою розвитку навичок читання використовуються такі завдання: “Встановіть відповідності”, “Заповніть пропуски в тексті”, “Виділіть необхідну інформацію”.

Під час навчання говорінню комунікативну цінність мають завдання типу: “Закінчіть речення”, “Встановіть відповідності”, “Зіставте репліки в діалозі”.

Під час навчання писемного мовлення ефективними є завдання: “Відновіть деформований текст”, “Заповніть пропуски в тексті”. Дуже зручною є функція “Шторка”, яка дає змогу швидко й ефективно організувати контроль. За допомогою функції “Прозорість” можна висвічувати правильні варіанти, що також дуже зручно.

У структуру значної частини занять з використанням SMART BOARD включено відеофрагменти лекцій і відеоролики, що відповідають

тематиці заняття. Інтерактивна дошка робить ефективнішою роботу над таким видом мовленнєвої діяльності, як аудіювання.

Деякі заняття передбачають також звернення до інтернет-блогу: перегляд наявних там матеріалів, робота з ними, складання коментаря. Включення в заняття додаткового ігрового елемента (пісні, ігри, фрагмента фільму, автентичних матеріалів з теми заняття) завжди викликає у студентів великий інтерес, підвищує їх пізнавальну активність.

Під час навчання реферуванню студентів 3 курсу активно використовується функція “drag and drop”, що дає змогу переміщати слова та створювати нові речення. До циклу занять з навчання реферуванню включено підсумкові заняття, які проходять у формі презентацій з подальшою дискусією, наприклад, при обговоренні тез, написаних студентами. Презентацію створюють у програмі PowerPoint, проте в процесі виступу й подальшого обговорення студент, використовуючи можливості дошки, може робити позначки безпосередньо на самих слайдах: підкреслювати якісь моменти, роз’яснювати незрозумілі вислови тощо.

Безумовним позитивним моментом роботи з інтерактивною дошкою є можливість для іноземного студента успішно проявляти свою самостійність, співпрацювати з одногрупниками, розвивати свою комунікативну компетенцію. Як наслідок, підвищується мотивація до вивчення мови і активізується пізнавальна діяльність студентів.

Висновки. Сьогодні інтерактивна технологія Smart Board є невід’ємною складовою процесу мовної підготовки іноземних студентів ХНАДУ. Вона урізноманітнює види роботи на занятті й підвищує ефективність навчання. Досвід використання інтерактивної дошки на заняттях з української мови з іноземними студентами основного етапу навчання в ХНАДУ доводить, що Smart Board надає більше можливостей для взаємодії та обговорення в аудиторії; стимулює участь студентів у групових дискусіях, посилюючи інтерес до проблем, що обговорюються, дає змогу виконувати спільну роботу, вирішувати загальну задачу, поставлену викладачем. Методичні можливості SMART BOARD сприяють удосконаленню навчального процесу, активізують і роблять творчою самостійну й спільну роботу викладача та студентів. Робота з інтерактивною дошкою забезпечує спадковість, повноту й узгодженість подання матеріалу під час вивчення мовних аспектів і вдосконалення умінь і навичок студентів, а також у процесі формування професійної та соціокультурної компетенцій.

Список використаної літератури

1. Атабекова А. А. Новые компьютерные технологии в преподавании русского языка как иностранного : учеб. пособ. / А. А. Атабекова. – Москва : РУДН, 2008. – 245 с.
2. Сокіл Б. Методи вивчення української мови як іноземної та їх характеристика / Б. Сокіл // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2007. – Вип. 2. – С. 14–18.
3. Хромов С. С. Проект смарт-учебника по РКИ: новое качество и парадигма образования / С. С. Хромов // Лингводидактика информационной образовательной среды : сб. науч. трудов. – Москва : МЭСИ, 2013. – С. 6–11.
4. Шехтман А. В. Интерактивные доски: теория и практика / А. В. Шехтман, С. П. Кузнецов // Мир ПК. – 2007. – № 9. – С. 124–128.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2015.

Моргунова Н. С. Использование возможностей интерактивной доски SMART BOARD в процессе языковой подготовки иностранных студентов технических вузов

В статье рассматривается одно из актуальных направлений методики преподавания украинского языка как иностранного – практическая разработка, теоретическое обоснование и внедрение в учебный процесс информационно-коммуникационных технологий. Анализируются возможности оптимизации процесса языковой подготовки иностранных студентов на основном этапе обучения на примере использования на занятиях интерактивной доски SMART BOARD. Приводятся примеры использования SMART BOARD на разных этапах занятия и при обучении различным видам речевой деятельности (во время фонетической и речевой зарядки, введения и отработки лексики и речевых моделей, объяснения и отработки грамматического материала, аудирования, чтения текстов и обучения реферированию). Рассматриваются вопросы эффективности использования SMART BOARD для повышения мотивации студентов.

Ключевые слова: обучение иностранных студентов, информационно-коммуникативные технологии, интерактивная доска SMART BOARD, интерактивные учебные материалы.

Morgunova N. Application of Interactive SMART BOARD in the Process of Language Training Of Foreign Students At Technical Universities

This paper considers one of the topical ways in the methodology of the teaching of Ukrainian as a foreign language: practical development, the theoretical substantiation and implementation of the information and communication technologies into the practice of an educational process. Possibilities to optimize the teaching of Ukrainian as a foreign language during the basic phase are analyzed by the example of an interactive SMART BOARD application.

Interactive smart board allows commenting of the active material (e.g. its separation, clarification, adding information with the help of the electronic markers with the ability to change the color and thickness of the lines), typing of the different tasks using the virtual keyboard, and its demonstration in real time, saving the results in a separate file, concurrent with text, graphics, video and audio materials, etc. Several frames of the lesson can be placed at one slide at the same time, making it easier to follow the trace line of thought, and returning, if necessary, prior to the presentation or the more complex aspects of the material given at the classes.

The examples of various SMART BOARD-based exercises, which enable to effectively develop speech skills of students (such as during phonetic and linguistic exercises, introduction and working with new vocabulary and language patterns, grammatical explanations and material testing, listening, reading texts and studying abstracts), are provided.

The issues of smart board efficiency to increase student's motivation are considered. It is emphasized that the usage of the interactive SMART BOARD encourages the development of intellectual and creative activity of students and influences the work of the whole group positively as well as saves time of the lesson which is used for the solving of the assigned tasks.

Key words: international student teaching, information-communication technology, interactive SMART BOARD, interactive learning material.